

УДК 911.3

С. О. Шулевський, аспірант

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
кафедра економічної та соціальної географії і туризму,
вул. Дворянська 2, Одеса-82, 65082
shulevskyy@gmail.com

РОЛЬ ВЕЛИКИХ МІСТ У РЕГІОНАЛІЗАЦІЇ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано існуючі класифікації та типології міст України. Існує більше десятка систематик міст, що характеризують різні аспекти міських поселень – від чисельності мешканців й функцій, що вони виконують, до історико-генетичного походження й екологічного стану. В сучасних умовах функції великих міст помітно змінюються і ускладнюються. Автором удосконалена запропонована концепція розвитку великих міст, яка може бути використана як основа при реформуванні АТУ.

Ключові слова: місто, велике місто, класифікація міст, типологія міст, концепція міста, адміністративно-територіальний устрій.

ВСТУП

Великі міста завжди відігравали провідну роль у розвитку держав, формували соціальне середовище буття людини. Процеси урбанізації та зростаючий вплив міст на життя людей перетворюють місто на важливий об'єкт дослідження, яке потребує чіткого наукового тлумачення дефініції «місто», та, зокрема, «велике місто», критеріїв, що його характеризують, та функцій, які воно виконує. Сьогодні найбільші міста концентрують значну частину фінансового, промислового, транспортного, демографічного, культурного, наукового потенціалу держав світу, тому дослідження особливостей їхнього розвитку на сучасному етапі має важливе теоретичне та практичне значення для України.

З проголошенням державної регіональної політики в Україні (2001 р.) постає актуальна проблема регіоналізації країни взаємопов'язано з адміністративно-територіальною реформою. Йдеться про заміну сучасної систематики розселення населення, жорстко прив'язаної до чинного адміністративно-територіального устрою (АТУ) країни, на регіональні системи розселення, що відповідають об'єктивному історико-географічному поділу України на регіони. При цьому за європейськими нормами майбутні регіони України повинні бути значно більшими сучасних областей (базові регіони NUTS-II). Також укрупненню підлягають нинішні райони, на їх місці необхідно створити близько 100 нових адміністративних одиниць третього рівня (NUTS-III).

Основний каркас вітчизняної системи розселення складають міські поселення. Тому в сучасних умовах відбуваються додаткові зміни та уточнення сфер функціонального впливу найбільших міст та формування регіональних систем розселення. Центрами таких систем стають найбільші міста та їх агломератив-

ні утворення – Київ, Харків, Дніпропетровськ, Донецьк, Одеса, Львів, а також Вінниця на Поділлі та Луцька на Волині. Інші великі міста повинні стати центрами адміністративних одиниць другого рівня.

Проблемам класифікацій та типологій міст присвячені праці А. І. Доценка, Ф. Д. Заставного, Л. М. Корецького, Г. М. Лаппо, Я. Б. Олійника, М. М. Паламарчука, Е. Н. Перцика, С. А. Покляцького, В. І. Поручинського, Л. Г. Руденка, С. Є. Саханенка, О. Г. Топчієва, М. І. Фащевського, О. У. Хомри, та ін., які вивчають значення ролі великих міст у системі розселення країни, за їх функціями, за видами господарської діяльності, географічним положенням, адміністративним статусом. Проте в дослідженнях даних науковців, класифікації та типології часто відображають лише якусь одну сторону сутності міста, або розглядають обмежену кількість міст, так класифікація міст за міжнародними функціями враховує лише шість провідних міст України, хоч вони властиві й іншим великим містам держави.

В умовах сучасних суспільних, політичних, адміністративно-територіальних трансформацій великі міста змінюють раніше покладені на них функції й набувають нових ролей. Процеси децентралізації, регіоналізації, євроінтеграції, формування систем розселення за історико-генетичними регіонами, нові принципи організації господарства зумовлюють потребу у нових підходах до систематики великих міст. Ми акцентуємо наше дослідження на необхідності здійснення інтегральної класифікації міст країни у зв'язку з набуттям ними нового статусу регіональних центрів другого та третього рівня, які будуть виконувати відповідні функції.

Метою статті є систематизація існуючих класифікацій та типологій міст у суспільній географії, а також обґрунтування необхідності впровадження нової типізації міст враховуючи сучасні трансформації суспільства. *Об'єктом досліджень* виступають міста України та їх соціально-економічні характеристики. *Предметом дослідження* є типізація великих і середніх міст у контексті нових типологічних орієнтирів пов'язаних із сучасною політичною та адміністративно-територіальною реформами.

МАТЕРІАЛИ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

В якості матеріалів для написання статті використано публікації вітчизняних та зарубіжних вчених в області суспільної географії та геоурбаністики з даної проблеми, монографічні та навчально-методичні видання, нормативно-правові акти, статистичні дані. У роботі застосовані наступні загальнонаукові методи досліджень – порівняння, синтез, узагальнення, системного аналізу, класифікації.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Кожна наука в той чи інший спосіб систематизує множину досліджуваних нею об'єктів і явищ. Вищими формами систематики виступають класифікація та типізація [15]. Часто терміни «класифікація» і «типологія» вживаються як

синоніми. Представники вітчизняної школи урбаністики під «класифікацією міст», розуміють «розподіл міст за будь-якою однією ознакою», а під «типологією міст» – «розподіл міст за сукупністю ознак, вищий ступінь класифікації, який дозволяє дати комплексну, синтетичну характеристику міст та їх систем» [6, с. 320-321]. При цьому до класифікації в основному відносять кількісні градації, а типології здійснюються за якісними ознаками.

Людність міста – перший і найбільш примітний критерій для класифікації міста, проте досі у світі немає загально визначених критеріїв поділу міст на категорії за кількістю населення. Також існують значні відмінності як відрізнити великі міста від решти поселень. Це дає змогу дослідникам акцентувати свої підходи та методичні схеми класифікації у відповідності до поставлених завдань. Лише в українській соціально-економічній географії існує більше десятка підходів до виділення поселень за людністю так і за назвами відповідних груп. Кілька класифікацій вітчизняних дослідників наведено в таблиці 1.

А. Доценко схиляється до думки про необхідність запровадження категорій міст з урахуванням їх впливу на оточуючу територію: найбільші міста (з населенням 1 млн і більше) – міжрегіонального значення; крупні міста (від 500 тис. до 1 млн осіб) – регіонального значення; великі міста (250–500 тис. осіб) – локального значення [3].

В Україні критерій чисельності населення покладений в основу градації міст за розміром, при чому площа міста значення не має. Чисельність впливає на розмір території, планувальну структуру, кількість та якість установ побуту, транспорт, інженерне обладнання та ін. Для класифікації міст за чисельністю населення слід враховувати: зміну способу життя населення міст; зміну видів міського транспорту, зміну системи установ культурно-побутового обслуговування; зміну характеру забудови й благоустрою через збільшення розмірів міста.

Наприклад, в місті з населенням 20 тис. мешканців пересування здійснюється пішки; понад 20 тис. чол. – виникає потреба в автобусі; понад 100 тис. чол. – у тролейбусі; 400 тис. чол. – у трамваї, тролейбусі; більше 800 тис. чол. – швидкісному трамваї, метро. У містах до 50 тис. чол. проектується один загальноміський центр, а при більшому розмірі міста – центри житлових районів, міста з населенням понад 100 тис. чол. проектуються переважно з багатоповерховою забудовою [1].

Більшість міст України належать до категорії малих – менше 50 тис. осіб (368) і середніх – 50-100 тис. осіб (44) міст. Малі й середні міста переважно є центрами однойменних адміністративних районів. Великих міст, понад 100 тис. осіб, в Україні налічується 42, близько половини з них є обласними центрами, ще 13 міст розташовані на Донбасі та у Республіці Крим. Це Горлівка, Єнакієве, Краматорськ, Макіївка, Слов'янськ, Северодонецьк, Алчевськ, Лисичанськ, Маріуполь, Севастополь, Сімферополь, Керч, Євпаторія. До категорії найзначніших або мільйонників належить 3 міста: Київ, Харків, Одеса.

Таблиця 1

Класифікації міських поселень за людністю
Укладено автором на основі джерел [3, 5, 6, 8, 12, 16]

Ф. Д. Заставний		М.М. Паламарчук та О.М. Паламарчук	
Група поселень	Населення, тис. осіб	Група поселень	Населення, тис. осіб
Малі міста	до 50	Малі міста	до 50
Середні міста	50 – 100	Середні міста	50 – 100
Великі міста	100 – 500	Великі міста	100 – 250
Дуже великі міста	500 – 1000	Дуже великі міста	250 – 1000
Мільйонники	понад 1000	Найбільші міста	понад 1000
Я. Б. Олійник, П. Г. Шищенко		В. В. Мамонова	
Група поселень	Населення, тис. осіб	Група поселень	Населення, тис. осіб
Малі міста	до 50	Містечко	5 – 10
Середні міста	50 – 100	Мале місто	10 – 50
Значні міста	100 – 250	Середнє місто	50 – 100
Великі міста	250 – 500	Місто	100 – 1000
Найбільші міста	500 – 1000	Велике місто	понад 1000
Мільйонники	понад 1000		
Л. М. Корецький		Державні будівельні норми	
Група поселень	Населення, тис. осіб	Група поселень	Населення, тис. осіб
Малі міста	до 50	Малі міста	до 10
1	до 10		10 – 20
2	10 – 20		20 – 50
3	20 – 50	Середні міста	50 – 100
Середні міста (4)	50 – 100		100 – 250
Великі міста	понад 100	Великі міста	250 – 500
5	100 – 250	Значніші (крупні)	500 – 1000
6	250 – 500	Найзначніші (крупніші)	понад 1000
7	500 – 1000		
8	понад 1000		

У побудові типологій міст за функціями, різні автори також не одностайні, скористаємось розробкою О. С. Безлюбченка, О. В. Завального, С. М. Гордієнко, які виділяють наступні функціональні типи міст [1]:

- промислові (індустріальні) центри;
- транспортні центри – портове місто, залізничний вузол;
- центри туризму, міста-музеї, оздоровчі центри – спеціалізація на культурно-побутовому обслуговуванні населення;
- науково-дослідні центри;
- сільськогосподарські центри.

За особливостями функціонально-планувальної організації території О. Г. Топчієв [15] виділив наступні типи міст:

1) моно- та полядерні (поліцентричні), тобто міста з одним громадсько-діловим центром чи кількома; можливе поєднання одного загальноміського центру та кількох другорядних (районних) громадських центрів;

2) за загальною планувальною структурою, конфігурацією головних транспортних магістралей, формою міських кварталів міста можуть бути:

а) моноядерними концентричними;

б) моноядерними секторальними;

в) моно- та поліцентричними регулярними, з правильною поквартальною забудовою;

г) моно- та поліцентричними з вільною забудовою, що не утворює кварталної планіровки.

Більшості міст властива поліфункціональність. Як правило, функціональний характер впливає на планування міста, надає йому специфічний рис. Так, на території промислового міста розташована велика кількість промислових об'єктів (до 50% території), як правило, залізниці, товарні станції, під'їзні шляхи, санітарно-захисні зони. При проектуванні враховують розміщення промислового об'єкту, передбачають заходи щодо боротьби зі шкідливими викидами. В архітектурі велику роль відіграють промислові об'єкти, наприклад, міста Харків, Запоріжжя. Портові міста розташовують на берегах морів, великих річок. Специфіка їх – план міста часто віялоподібний, де центр міста розташований, як правило, біля моря; для вантажного порту необхідна залізниця; якщо є курорт – велика кількість туристів та відпочивальників; наявності великого простору відповідає архітектурний силует, приклад портового міста на морі – Одеса, на річці – Запоріжжя, Київ. Специфіка міста – залізничного вузла: територія розчленована залізницею, що ускладнює транспортний зв'язок усередині міста; як правило, є кілька залізничних станцій; наявність залізничного депо, складів. Приклад: Харків, Козятин.

За адміністративно-політичним значенням виділяють міста:

– столичні;

– центри областей;

– центри низових адміністративних районів.

Адміністративно-політичне значення впливає на розмір зовнішніх зв'язків, набір і кількість установ. Так, у столиці є Верховна Рада, Верховний Суд, Академія наук, міністерства, музеї, ВНЗ, театри, в обласних центрах – обласні організації, музеї, виставки, театри, але в меншій кількості [2].

Типологія міст за їх економіко-географічним положенням дозволяє визначити загальні риси їх економічної структури та напрямки подальшого розвитку виходячи з потенційних можливостей, які характерні для району чи якоїсь його фокусної точки. Е. Н. Перцик виділяє міста, які розташовані у [11]:

– вузлах перетину транспортних шляхів, – Київ, Львів, Харків;

– великих гірничодобувних районах, – Кривий Ріг, Донецьк, Жовті Води;

- районах великої обробної промисловості, – Маріуполь, Дніпро;
- районах інтенсивного сільського господарства, – Полтава, Вінниця.

В. Поручинський та Я. Сосницька розробили історико-генетичну типологію для міст України, яка орієнтується на час їх виникнення [12]:

- грецькі міста-колонії (VII–V ст. до н. е.), для яких характерний прогресивний поділ праці, відокремлення ремесла від сільського господарства, швидке зростання кількості населення і розвиток морської торгівлі – Тіра (Білгород-Дністровський), Ольвія (Херсон), Феодосія, Пантікапей (Керч) та ін.;
- міста Давньої Русі, які були центрами князівств, торгівлі, ремесел, а також виконували оборонні функції – Чернігів, Луцьк, Житомир.
- міста польсько-литовського періоду (XIV–XVI ст.) – Хмельницький, Любар;
- міста доби Гетьманщини (XVII–XVIII ст.) – Чигирин, Батурин;
- міста, пов'язані з колонізацією південної частини України – Херсон, Миколаїв;
- найновіші міста (XX–XXI ст.) – Чорноморськ (Іллічівськ), Южноукраїнськ.

Велике місто – це максимально перетворене екологічне середовище з високою концентрацією антропогенних факторів. Міста по сукупності екологічних умов розділяють на п'ять категорій екологічного стану [17]:

- 1) благополучне;
- 2) задовільне;
- 3) помірно напружене;
- 4) напружене;
- 5) критичне.

Концентрація виробництва, техногенних факторів та процесів, перенаселення території, масові відходи життєдіяльності створюють і загострюють екологічні проблеми, прямо чи опосередковано впливаючи на глобальні біосферні процеси. Багато видів сучасного антропогенного впливу на природу в кінцевому підсумку замикаються на місті, особливо великому, як першопричині.

У динамічній типології міст за критерій беруть темпи приросту населення, капіталовкладень та ін. У даному випадку розрізняють міста:

- стагнуючі;
- слабкі, що обмежено розвиваються;
- лідери, що володіють постійним зростанням;
- інтенсивно-динамічні міста, які мають постійний сильний ріст.

За темпами приросту населення Київ належить до категорії інтенсивно-динамічних міст, це одне з небагатьох міст України що володіє сильним приростом. Львів, Одеса – слабкі, що обмежено розвиваються. А Дніпро, Донецьк, Харків стагнуючі міста [14].

У зв'язку з депопуляційними процесами, які протягом останніх 25 років мають тенденцію до збільшення, в Україні залишилось лише 3 міста-мільйонери – Київ (2,9 млн), Харків (1,4 млн), Одеса (1 млн). Нещодавно до цього переліку входили Дніпро (0,98 млн) та Донецьк (0,93 млн). У дуже великих містах і містах мільйонерах проживає більше третини міських і п'ята частина всіх жителів України.

На рис. 1 показано, що частка міського населення інтенсивно збільшувалась в період з 1921 по 1989 роки. Найбільше зростання спостерігалось у великих містах, які формували біля себе міські агломерації – зони скупчення на безпосередній близькості один від одного міських населених пунктів, пов'язаних між собою єдиними транспортними, господарчими, культурно-побутовими, сервісними (обслуговуючими) і часто навіть житлово-комунальними зв'язками. В Україні можна виділити 19 великих міських аглоерацій. Серед них найбільшими є: Київська, Харківська, Львівська, Одеська – типові моноцентричні, Донецько-Макіївська, Горлівсько-Снакєвська, Дніпровсько-Кам'янська, Лисичансько-Рубіжнянська – типові поліцентричні.

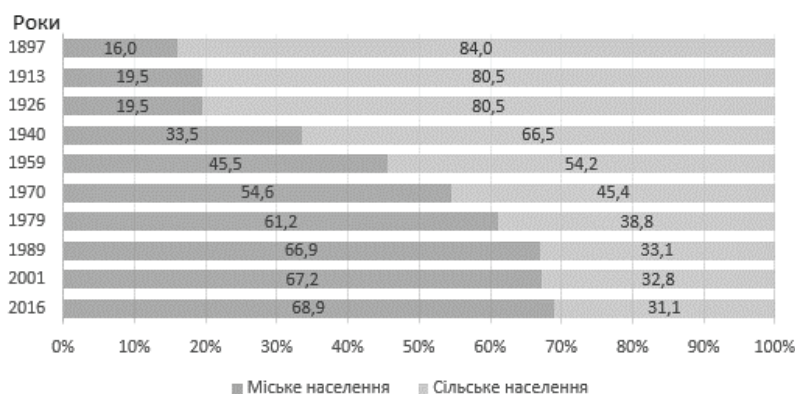

Рис. 1. Частка міського і сільського населення у загальній чисельності населення України, у 1987-2016 рр., % (за даними переписів і поточного обліку населення)

Аналізуючи наявні різноманітні погляди фахівців на поняття «місто» можна умовно виділити шість концепцій міста (рис. 2) [1].

Економічна концепція міста. Ґрунтується на тому, що місто відіграє ключову роль у територіальному поділі праці, є середовищем зосередження населення і підприємств різних галузей промисловості, своєрідним полюсом зростання. Місто є первинним елементом соціально-поселенської структури суспільства і безпосередньо матеріальним середовищем проживання.

Соціально-економічна концепція міста. Виходить з того, що закономірності формування і розвитку міст визнаються не стільки територіальним поділом праці, скільки соціально-економічним і політичним ладом суспільства. Це

державне регулювання розвитку міст залежно від завдань, які розв'язує суспільство на тому чи іншому етапі. Отже, закони державного регулювання розвитку міст ставляться вище за природні закономірності формування і розширення міст.

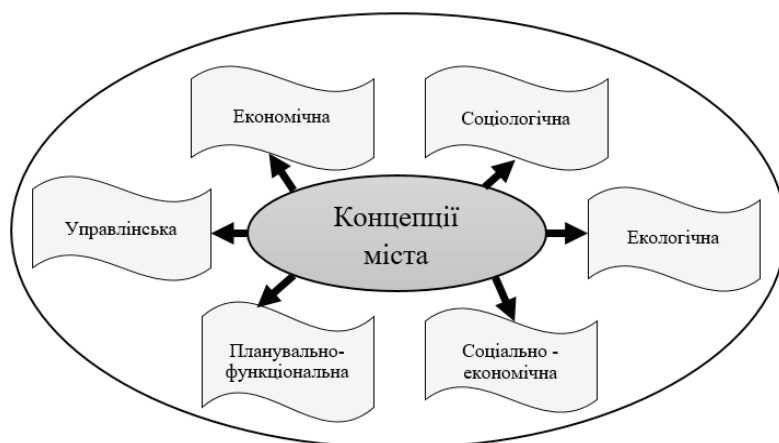

Рис. 2. Загальна схема структури концепції міста

Ця концепція була притаманна адміністративно-командній системі управління і знаходила своє втілення у протиставленні соціалістичних і капіталістичних міст. Проте та об'єктивна обставина, що у великих радянських містах так і не вдалося втілити плани зі створення «міст для людини майбутнього», а в капіталістичних постіндустріальних країнах спромоглися подолати суперечності розвитку надвеликих міст (Париж, Нью-Йорк, Лондон тощо), свідчить про обмеженість цієї концепції.

Соціологічна концепція міста. Ґрунтується на закономірності діяльності населення певної території, на якій розміщуються різноманітні об'єкти народногосподарського і соціально-культурного призначення. Ця концепція формувалася в рамках Чиказької соціологічної школи і фактично є самостійним напрямом соціології – соціологією міста. Однак ця концепція зводить основні проблеми до розселення і спілкування окремих індивідуумів і груп у місті, світосприйняття міського населення. Тому за нею можна визначити лише загальні орієнтири в розвитку міст, висвітлити лише певні його аспекти.

Планувально-функціональна концепція міста. Визначається здебільшого фахівцями-містобудівниками. Французький урбаніст П. Мерлен сформулював функціональне тлумачення міста як центр зв'язків, повідомлень. Своїм існуванням міста зобов'язані тому, що вони є місцями кооперації людей та їхньої діяльності, забезпечуючи ефективне виробництво шляхом розподілу праці і суспільних форм способу життя [9]. Також концепція містить

надзвичайно важливий принцип поділу галузей економічного комплексу міста на містоутворюючі й містообслуговуючі галузі, що відіграють різні ролі в соціально-економічному комплексі міст. Однак ця концепція не дає змогу досягнути соціально-економічної природи насамперед великих і надвеликих міст.

Екологічна концепція міста. Започаткована чиказькою школою соціологів у 1920-х і прийнята географами після 1960-х років. Розглядає місто як своєрідний «екологічний комплекс», ланки якого мають бути в стані динамічної рівноваги. Найбільш відомою й поширеною є концепція, що включає чотири змінні: середовище (природу), населення, соціальну організацію і виробництво. Переваги цієї концепції в широкому погляді на функціонування міст у системі довкілля, врахування зв'язків міста із середовищем, залежності розвитку міст від цього середовища.

Управлінська концепція. І. Салій вважає, що місто, населений пункт є насамперед управлінською діяльністю населення із раціонального і ефективного використання, відтворення і примноження економічного потенціалу, економічного комплексу міста, в складі якого визначальним є ресурсний підкомплекс, який складається із власності на рухоме і нерухоме майно, землю, фінанси та інформацію [10].

Розглянувши різноманітні класифікації, типології та концепції міст, ми дійшли висновку, що кожна з них відображає лише якусь одну сторону їх сутності, щоб охопити весь комплекс міських особливостей необхідно створити нову типологію. Така синтетична (інтегральна) типологія великих міст України в контексті адміністративно-територіальної реформи повинна будуватись на комплексному поєднанні основних ознак, кожна з яких характеризує сутність міста:

1) величина міста, яка характеризується за допомогою показника людності. Великим, враховуючи більшість класифікацій, слід вважати місто з населенням понад 100 тис.;

2) поєднання функцій, серед яких важливо виділити провідну, стрижневу, і показати її зв'язки з іншими. Великі міста повинні бути поліфункціональними, з розвиненими промисловими, транспортно-комунікативними, адміністративними, функцією ділових послуг, духовно-культурними та іншими функціями;

3) економіко-географічне положення, яке вказує і на реалізацію цього специфічного ресурсу і на ще не використані можливості розвитку міста. Важливо, щоб місто-центр володіло хорошою транспортною доступністю, як з регіональним центром так і з населеними пунктами, що входять у його підпорядкування;

4) адміністративно-політичне значення. Бажано щоб міста уже мали статус центрів областей, адміністративних районів, володіли певним ресурсом адміністративних будівель, кваліфікованим персоналом;

5) центри систем розселення. Великі міста повинні бути центрами новітніх систем розселення, які базуються на історико-генетичному підході, а не прив'язуватись до старого адміністративно-територіального устрою;

б) центри систем обслуговування. Великі міста мають забезпечувати різні види послуг, незалежно від їх галузевої приналежності. Головний критерій – повнота набору послуг, що залежить від наявності послуг з різною періодичністю попиту;

7) ринкова інфраструктура, що включає сукупність установ, підприємств, організацій, що обслуговують різноманітні види ринків, створюють сприятливі умови для їхнього ефективного функціонування. Великі міста повинні бути центрами зосередження банків, фінансово-кредитних установ, комерційних фондів, страхових агенцій, бірж, торговельних та інші організації.

ВИСНОВКИ

Незважаючи на високий ступінь вивченості різних аспектів міських поселень, не існує загальноприйнятої класифікації та типізації міст, яка б поєднувала велику кількість ознак. У зв'язку з новітніми запитами суспільства, виникає потреба у формуванні нової синтетичної типології великих міст України, яка має враховувати різноманітні аспекти міської сутності: людність поселення, поєднання міських функцій, економіко-географічне положення, зокрема положення у транспортно-логістичних системах, адміністративно-політичне значення, ринкову інфраструктуру, місто повинно бути центром систем обслуговування та центром новітньої систем розселення, яка базується на історико-генетичному підході. Концепції розвитку міст за провідними чинниками на які впливають регіональні передумови повинні бути ураховані і стати важливою складовою державної регіональної політики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Безлюбченко О. С.* Планування міст і транспорт [Текст] : навч. посібник / О. С. Безлюбченко, С. М. Гордієнко, О. В. Завальний. – Харків: ХНАМГ, 2006. 138 с.
2. *Безлюбченко О. С.* Планування і благоустрій міст [Текст] : навч. посібник / О. С. Безлюбченко, О. В. Завальний, Т. О. Черногорова. – Харків: ХНАМГ, 2011. – 191 с.
3. Містобудування. Планування і забудова міських і сільських поселень. ДБН 360-92** [Електронний ресурс]: Державні будівельні норми України. – Режим доступу: http://dbn.at.ua/load/normativy/dbn/dbn_360_92_ua/1-1-0-116.
4. *Доценко А. І.* Адміністративно-територіальний устрій і розселення в Україні [Текст] / А. І. Доценко. –К.: РВПС України НАН України, 2003. –76 с.
5. *Заставний Ф. Д.* Географія України [Текст] / Ф. Д. Заставний. – Львів: Світ, 1990. – 360с.
6. *Корецький Л. М.* Типология и классификация городов – научно-методическая основа конструктивных решений их перспективного развития [Текст] / Л.М. Корецкий // Территориальная организация производства и расселения. – К.: КГПИ, 1982. – С. 3–22.
7. *Кузнецов С. Г.* Територіальне планування і розвиток міст [Текст] / С.Г. Кузнецов, І.І. Ананян, Л.М. Богак. – Донецьк: Норд-Прес, 2008. – 335 с.
8. *Мамонова В. В.* Адміністративно-територіальне реформування: різноманіття підходів [Електронний ресурс] / В. В. Мамонова // Збірник матеріалів з питань децентралізації державного управління та розвитку ефективного місцевого самоврядування. –Х., 2006. – С. 44-48. – Режим доступу: kharkivoda.avakov.com/show.php?page=8401.
9. *Мерлен, П.* Город: количественные методы изучения [Текст] / П. Мерлен; пер. с франц. О. К. Парчевского. – М.: Прогресс, 1977. – 262 с.
10. *Салій І. М.* Українські міста: Питання власності і муніципального управління [Текст] : навч. посібник / І. М. Салій. – Київ: Експрес-Поліграф, 2001. – 415 с.

11. Саханенко С. С. Політичне управління містом в умовах самоврядування: [Монографія] [Текст] / С. С. Саханенко. – Одеса: ОФ УАДУ, 2001. – 380 с.
12. Паламарчук М. М. Економічна і соціальна географія України з основами теорії [Текст] : навч. посіб. / М. М. Паламарчук, О. М. Паламарчук. – К.: Знання, 1998. – 416 с.
13. Перцик Е. Н. Геоурбанистика (география городов) [Текст] / Е. Н. Перцик. – М.: Высшая школа, 1991. – 320 с.
14. Поручинський В. І. Класифікація і типологія міських поселень України [Текст] / В. І. Поручинський, Я. С. Сосницька // Часопис соціально-економічної географії: міжрегіон. зб. наук. праць. – Харків, ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2015. – Вип. 18 (1). – С. 98-101.
15. Топчієв О. Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики [Текст] : навчальний посібник / О. Г. Топчієв. – Одеса: Астропринт, 2005. – 632 с.
16. Шищенко П. Г. Географія: навч. посіб. для старшокласників та абітурієнтів [Текст] / П. Г. Шищенко, Я. Б. Олійник. – К.: Знання, 2002. – 457 с.
17. Экология в России на рубеже 21-го века (наземные экосистемы) [Текст] / Коллектив авторов. – СПб.; М.: Научный мир, 1999. – 428 с.

REFERENCES

1. Bezlyubchenko, O. S., Hordiyenko, S. M., Zaval'nyy, O. V. (2006), *Planuvannya mist i transport: navch. posibnyk [Planning of cities and transport. Textbook]*, Kharkiv: KhNAMH, 138 p.
2. Bezlyubchenko, O. S., Zaval'nyy, O. V., Chernonosova, T. O. (2011), *Planuvannya i blahoustriy mist: navch. posibnyk [Planning and improvement of cities. Textbook]*, Kharkiv: KhNAMH, 191 p.
3. «Town planning. Planning and building of urban and rural settlements: State building codes Ukraine. DBN 360-92**», Available at: http://dbn.at.ua/load/normativy/dbn/dbn_360_92_ua/1-1-0-116 [Accessed 03 April 2017].
4. Dotsenko, A. I. (2003), *Administrativno-terytorial'nyy ustriy i rozselennya v Ukraini [Administrative and territorial system and resettlement in Ukraine]*, Kyiv: RVPS Ukrainy NAN Ukrainy, 76 p.
5. Zastavnyy, F. D. (1990), *Heohrafiya Ukrainy [Geography of Ukraine]*, L'viv: Svit, 360p.
6. Koretskiy, L. M. (1982), *Typolohyya y klasyfikatsyya horodov – nauchno-metodycheskaya osnova konstruktivnykh resheniy ykh perspektivnoho razvytyya [Typology and classification of cities – the scientific and methodological basis of constructive solutions to their future development], Territorial organization of production and resettlement [Terrytorial'naya orhanyzatsyya proyzvodstva y rasselenyya]*, Kyiv: K-HPY, pp. 3–22.
7. Kuznetsov, S. H., Ananyan, I.I., Bohak, L.M. (2008), *Terytorial'ne planuvannya i rozvytok mist [Territorial planning and development of cities]*, Donetsk: Nord-Pres, 335 p.
8. Mamonova, V. V. (2006), *Administrativno-terytorial'ne reformuvannya: riznomanityta pidkhodiv [Administrative-territorial reform: the diversity of approaches]. Zbirnyk materialiv z pytan' detsentralizatsiyi derzhavnogo upravlinnya ta rozvytku efektyvnogo mistsevoho samovryaduvannya*, pp. 44-48. Available at: <http://kharkivoda.avakov.com/show.php?page=8401> [Accessed 27 March 2017].
9. Merlen, P. (1997), *Gorod: kolichestvennye metody izucheniya*. Per. s frants. [City: quantitative methods of studying. Trans. from French], Moscow: Progress, 262 p.
10. Saliy, I. M. (2001), *Ukrayins'ki mista: Pytannya vlasnosti i munitsypal'noho upravlinnya: navch. posibnyk [Ukrainian cities: Questions of ownership and municipal management. Textbook]*, Kyiv: EksOb: Ekspres-Polihraf, 415 p.
11. Sakhnenko, S. Ye. (2001), *Politychne upravlinnya mistom v umovakh samovryaduvannya: monohrafiya [The political management of the city in conditions of self-government: monograph]*, Odesa: OF UADU, 380 p.
12. Palamarchuk, M. M., Palamarchuk, O. M. (1998), *Ekonomichna i sotsial'na heohrafiya Ukrainy z osnovamy teorii: navch. posib [Economic and social geography of Ukraine with basis of theory. Textbook]*, Kyiv: Znannya, 416 p.
13. Pertsik, Ye. N. (1991) *Geourbanistika (geografiya gorodov) [Geurbanistics (geography of cities)]*, Moscow: Vysshaya shkola, 320 p.
14. Poruchyn'skiy, V. I., Sosnyts'ka, Ya. S. (2015), *Klasyfikatsiya i typolohiya mis'kykh poselen' Ukrainy [Classification and typology of urban settlements of Ukraine]*, «Journal of human geography»: inter-regional journal, Kharkiv, KhNU imeni V.N. Karazina, vol. 18 (1), – pp. 98-101.
15. Topchiyev, O. G. (2005), *Suspil'no-geografichni doslidzhennja: metodologija, metody, metodyky: navchal'nyy posibnyk [Sociogeographical researches: methodology, methods, techniques. Textbook]*, Odesa: Astroprint, 632 p.

16. Shyshchenko, P. H., Oliynyk, Ya. B. (2002), *Heohrafiya: navch. posib. dlya starshoklasnykiv ta abituriyentiv* [Geography: Tutorial for senior classmates and entrants], Kyiv: Znannya, 457 p.
17. *Ekologiya v Rossii na rubezhe 21-go veka (nazemnye ekosistemy) (1999)* [Ecology in Russia at the turn of the 21st century (terrestrial ecosystems)], Saint Petersburg; Moscow: Nauchnyy mir, 428 p.

Надійшла 6.04.2017

С. О. Шулєвський, аспірант

Одесский национальный университет им. И. И. Мечникова,
кафедра экономической и социальной географии и туризма,
ул. Дворянская 2, м. Одеса, 65082
shulevskyy@gmail.com

РОЛЬ БОЛЬШИХ ГОРОДОВ В РЕГИОНАЛИЗАЦИИ УКРАИНЫ

Резюме

В статье проанализированы существующие классификации и типологии городов Украины. Существует более десятка систематик городов, характеризующих различные аспекты городских поселений – от численности жителей и функций, которые они выполняют до историко-генетического происхождения и экологического состояния. В современных условиях функции больших городов заметно меняются и усложняются. Автором предложена усовершенствованная концепция развития больших городов, которая может быть использована как основа при реформировании АТУ.

Ключевые слова: город, большой город, классификация городов, типология городов, концепция города, административно-территориальное устройство.

S. O. Shulevskiy

Odessa I. I. Mechnikov National University,
Department of Economic and Social Geography and Tourism,
Dvorianskaya St., 2, Odessa, 65082, Ukraine
shulevskyy@gmail.com

THE ROLE OF BIG CITIES IN REGIONALIZATION OF UKRAINE

Abstract

Problem Statement and Purpose. Due to the urgent regionalization problem and administrative-territorial system reform, and, accordingly, the change of the large cities status as regional centers, there is a need for the implementation of their new classification. The purpose of the article is the systematization of existing cities classifications and typology in social geography, as well as substantiation of necessity in introduction of the new cities typification, taking into consideration modern transformations of society. Objects of research are Ukrainian cities and their social and economic features. Subject of research is typification of big and average cities in the context of new typological marks, connected with the modern political and administrative and territorial reforms.

Data & Methods. As materials for the article there were native and foreign scientists' publications in the area of social geography and geourbanistics about given problem used, as well as monographic teaching and methodical publications, normative and jural acts, statistics data. During the analysis of materials there were general scientific methods of research used – comparison, synthesis, generalization and classification method.

Results. Different classifications and typologies of cities show just one side of the city's essence; in order to cover the whole complex of cities features, new typology should be created. This synthetic (integral) typology of the big Ukrainian cities should take into consideration population of settlement, connection of cities functions, economical and geographical position, administrative and political value, market infrastructure; city should be the center of serving systems and of the new settling system, which is based on the historic and genetic approach. Cities development conception by the leading factors, which are influenced by regional preconditions, should be considered and should become important components of country's regional politics.

Keywords: city, big city, cities classification, cities typology, city's conception, administrative and territorial arrangement.